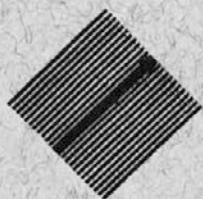

POSTNINA PLACANA V GOTOVINI.

B E S E D A

O SODOBNIH VPRASANJIH

LETO I.
ŠT. 11.

Revija »BESEDA o sodobnih vprašanjih« izhaja mesečno. — Urejuje jo za konzorcij in izdaja jo za Delavsko založbo r. z. z o. z. Pitako Vilko. Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22/I (Delavska zbornica). Tiska »Slovenija« v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1. (Predstavnik A. Kolman.) — Revija stane letno Din 50.—, polletno Din 25.—, četrletno Din 15.—; za Avstrijo letno Šil. 8.—; za Nemčijo RM 5.—, za vse ostale države S 150.— Naročnino je pošiljati na čekovni račun poštne hranilnice v Ljubljani, št. 16.099, telefon št. 2265. — Rokopisov ne vračamo.

Vsebina

POMANJKANJE GOTOVINE: Dr. J. P. — IRSKA: H. R. — RUDARSKO ZAVAROVANJE: Jože Rozman. — PREGLED: KONGRES ANGLEŠKE LABOUR PARTY (V. P.). — INDIVIDUALIZEM IN KOLEKTIVIZEM (V. P.). — RDEČE GOSPODARSTVO (V. P.) — OBDAVČENJE DELOVNEGA LJUDSTVA. — OCENE.

B E S E D A

O SODOBNIH VPRAŠANJIH

LETO I.

NOVEMBER 1932

ŠTEV. 11

Dr. I. P.:

Pomanjkanje gotovine

Kriza bo vsak čas pri kraju. Dolgo so gospodarstveniki iskali pravih vzrokov, da bi mogli zlo zatreti pri korenini, slednjič se jim je vendarle posrečilo odkriti, da gre prav za prav za krizo zaupanja in da so je krivi »nerazsodni« vlagatelji, ki so svoje prihranke v najbolj kritičnem trenutku potegnili iz hranilnic in bank in jih nato trdovratno doma skrivajo po »nogačicah in žimnicah«. Zdaj nam je lahko: treba je le te vlagatelje pripraviti do tega, da prinesejo spet denar nazaj in krize bo konec. Ko pa gre za zaupanje, se to ne sme zgoditi nasilnim potom, ker sila b a j e ne rodi zaupanja, ki je podlaga vsakemu kreditu. Postopalo se je torej zelo previdno in blagohotno: pomirjajoče vesti, prepričevalna zatrdila in lepe obljube, zlasti so se ljudje opozarjali, da inflacije ne bo. Za strokovnjake je stvar itak dovolj jasna, ker pri nas inflacije ne more biti, ko je s posebnim zakonom prepovedana, vendar je bilo nerazsodni narod kljub temu potrebno posebej zagotoviti, ker v te stvari nima tako vpogleda. Ali čudno, naši vlagatelji so pokazali nepričakovano trdovratnost, o kateri se ne more trditi, da spada med lastnosti dobrega meščana.

Gospodarski krogi so končno izgubili svoje potrpljenje in lahko rečemo, da se je danes »javno mnenje« že prikopalo do odločitve, da je treba proti celemu narodnemu gospodarstvu škodljivi zakrknjenosti vlagateljev nastopiti tudi zgrda, ko se ni zlepa nič opravilo. Tako smo pred kratkim čitali nek predlog »interesiranih« (!) krogov, da se odredi žigosanje denarja in tem skrivalcem odtegne 20% gotovine, kar se z denarjem, naloženim po denarnih zavodih ne bi zgodilo. Dvajsetodstotni odtegljaj naj bi bil torej neke vrste kazen za trmoglavost, poleg tega bi se denarni promet oživil, bankovci bi prišli iz svojih lukenj na dan in bi blagodejno vplivali na celokupno gospodarstvo, država bi imela pa še druge koristi od tega, zlasti z ozirom na 20% odtegljaj.

V u s p e š n o izvedljivost in gospodarsko učinkovitost te zamisli sicer malo dvomimo, vendar priznati ji je treba duhovitost in zvito premišljenost. Svojih dvomov širše ne bomo razkladali, ker bi bilo to brez pomena, ko so stvar vzeli v roke uvidevnejši ljudje. (Praktično je ta predlog sedaj postal itak brez pomena, ker je od uradne strani zagotovljeno, da sploh v pretres ni prišel, kaj šele, da bi se skušal izvesti.)

Zanima nas pa vprašanje z druge strani. Zlasti nas zanima, kdo so tisti »i n t e r e s e n t i«, ki so predlog sprožili. Če kaj vem, sem glede denarja, ki ga imam v žepu, in o katerem v smislu današnjega pravnega reda lahko trdim, da je m o j, jaz sam edini interesent. Vsako interesiranje od druge strani,

zlasti, če se hoče pretvoriti v dejanja, je v nasprotju s kazenskim zakonikom. Kdo so tedaj tisti »interesenti«, ki se zanimajo za prihranke svojih bližnjih in jim skušajo izposlovati občutne imovinske kazni, če ne bodo svojega denarja nalagali v denarne zavode? Priznamo, da je ljudska štedljivost današnjemu narodnemu gospodarstvu koristna in nalaganje v banke in hranilnice zelo priporočljivo, toda kdo me more siliti, da s svojim delom prisluženi denar moram štediti in ga celo nalagati v denarne zavode.

Denar, ki si ga pošteno prislužim, je po danes veljavnem pravnem nazarju moj. Narodnemu gospodarstvu sem dal svoje delo in v zameno sem prejel nekaj enot teh abstraktnih vrednot, ki se jim pravi denar. Če tedaj nekaj od tega denarja ne porabim, ne zapravim, temveč ga denem na stran in si tako od svojih potreb pritrgam, ta na stran dani denar zaradi tega ni nič manj moj. S svojo lastnino imam pa v smislu občega državljanskega zakonika, ki tvori temelj današnjega gospodarskega reda, pravico »po svoji volji ravnati in vsakega drugega od tega izključiti«. Svoj denar lahko tedaj v eni noči »poženem«, ali ga pa leta in leta tiščim v nogavici, ne da bi smelo to biti komu mar. Tega ne bi bilo treba tako poudarjati, ko se ne bi razpasla razvada, da si danes že vsak bankroten gospodarstvenik lasti pravico, razpolagati s tistim tujim denarjem, ki je raztresen med ljudstvom v obliki prihrankov. Nimamo namena odvracati ljudi od varčevanja, čeprav nekateri narodnogospodarski teoretiki varčevanje označujejo (pravilno ali nepravilno, o tem tukaj ne bomo razpravljali) kot glavni vzrok gospodarskih kriz, vendar zdelo se nam je potrebno, nastopiti proti načinu, kako hočejo ljudi prisiliti, da nalagajo svoj denar v hranilnice. Tako postopanje je treba označiti kot atentat na zasebno lastninsko pravico, t. j. najsvetejše, kar premore današnji družabni red. Do takih napadov pa tisti, ki ta gospodarski red z vsemi silami branijo, nimajo pravice. Ugovarjal bo morda kdo, da je denar prometno in menjalno sredstvo in kot tako napol javna dobrina, da se zaradi te javne funkcije ne more razpolaganje z njim obravnavati z ozkosrčnega stališča zasebne lastninske pravice. To drži iz narodnogospodarskega stališča. Za zasebna gospodarstva pa denar ni samo menjalno sredstvo, temveč v odlični meri tudi nosilec gospodarske vrednosti in sredstvo za naložbo premoženja, pri današnjem papirnem gospodarstvu seveda samo toliko časa, dokler ni skaljeno z upanje v izdajatelja. Ker pa govorimo o prihrankih zasebnikov, moramo vprašanje pač presojati iz zasebnogospodarskega stališča, zlasti ker to stališče pri današnji gospodarski ureditvi odločuje.

Še zdaleka ni naš namen, boriti se za dosledno izvedbo načel kapitalističnega družabnega reda, pokazati hočemo le, da kapitalizem danes sam gazi ideje, iz katerih je zrastel, ki so mu omogočile zmagoslaven pohod preko zemeljske oble, in ki so nekoč upravičevale njegov obstoj. Svobodne gospodarske tekme že zdavnaj nimamo, zato tudi ne funkcionira več tržni mehanizem, ki naj regulira cene po načelu ponudbe in povpraševanja. Domalega vsa proizvodnja in trgovina je vezana in kartelirana. Tržne cene so posledica diktata in nič več svobodne tekme ponudb in povpraševanja. Trg in proizvodnja ne urejuje več svobodna gospodarska tekma, temveč narodni in mednarodni karteli, sindikati in trusti, seveda ne v interesu konsumentov in narodnega gospodarstva, temveč v interesu čimvečjega lastnega dobička. Prav tako smo pravkar videli na primeru naših vlagateljev, da kapitalizem gazi tudi načelo svobodne zasebne lastninske pravice, kjer ta ni v skladu z načelom dobička. Zaradi dobička ruši tudi svoj tretji temelj: svetost pogodbene zvestobe (črtanje mednarodnih dolgov itd.). Samo eno načelo je kapitalizmu še ostalo: dobiček; tako kot srednjeveškemu viteštvu v dobi njegovega propadanja — ropanje. Ni pa treba poudarjati in dokazovati, da je

gospodarski red, kateremu je glavno in edino načelo izkoriščanje, izgubil svojo etično podlago in s tem tudi pravico do obstanka.

Podobnih kriz, čeprav v manjšem obsegu, je svetovno gospodarstvo preživelo že mnogo, ker spada k bistvu kapitalističnega gospodarskega sistema periodično ponavljanje konjunktura in krize. Dosedaj so se krize končale na ta način, da so cene popustile in je s tem spet trgovina in produkcija oživela, zaposlitev se je povečala in kupčija se je znova začela, s čemer se je kriza končala. Danes so cene surovin, kakor železa, premoga, žita, bombaža, volne itd., itd. pač padle na $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ in še več, toda cene izdelkov v trgovini na drobno so komaj kak dinar popustile. Vsa industrija in trgovina je namreč danes kartelirana, kartelne cene pa ščitene po carinah in zato konsument ne more priti do cenenega blaga. Naj navedemo samo tale primer: produkcijski stroški električne žarnice znašajo manj kot Din 1.50, konsument je pa ne dobi pod 15 Din. Vsi protidruginjski zakoni so tu čisto brez moči. Že davno bi pa kriza popustila, če bi pomedli s karteli in blagovnim cenam dali svobodo, da jih regulira ponudba in povpraševanje, kot se godi to s kmetijskimi pridelki. Vendar za ureditev tega vprašanja se ne oglasi noben interesent.

Kupno moč širokih ljudskih plasti slabijo nizke plače in mezde; danes delavci ponekod delajo že za 1.50 in 2 Din ter še manj na uro. V istem smislu vplivajo tudi davčni sistemi, ki slone na načelu, da dobivaj država glavni dohodek iz posrednih davkov: carin, trošarin, pristojbin, taks in monopolov. Pri kilogramu sladkorja plača konsument 8 Din trošarine in to delavec, ki zasluži na mesec 1000 Din ali pa še ne, boljše plačani uradnik s 3000 do 4000 in razni ravnatelji s 15—30.000 Din mesečno. Kaj to pomeni, si vsakdo lahko predstavlja. Če bi izračunali, koliko posameznik plača skupaj na posrednih in neposrednih davkih, bi se izkazalo, da sloji, ki imajo najnižje dohodke, plačujejo največji odstotek davkov, neupoštevaje okolnost, da trgovec in producent poleg tega prevalita na konsumenta še vse svoje davke s tem, da jih vračunata v blagovne cene. Tudi tu se ne oglasi noben interesent, kakor tudi (vsaj resno ne), da bi se uvedel štirideseturni delavnik, ki bi gotovo precej omilil brezposelnost. — **Sploh od »interesiranih krogov« ne pride noben tak predlog, ki bi resnično vodil do ozdravljenja ali vsaj omiljenja krize, ker vsa pota peljejo samo skozi ena vrata: zmanjšanje dobička.** Pri tem vprašanju pa kapitalisti branijo vsako ped zemlje na življenje in smrt. In zato kriza ne more z mesta. Da pa odvrnejo gospodje pozornost od sebe, je treba od časa do časa poleg teoretičnih razmotrivanj postreči javnosti s kakimi konkretnimi krivci, na katere lahko občinstvo strese svojo jezo. Pri nas imamo sedaj na krožniku vlagatelje, ki skrivajo denar »po nogavicah in žimnicah«. Da kriza še ni minila, ni nihče drug kriv, kot ti vlagatelji. Skrivajo baje ogromne vsote gotovine, ni čuda, da ni denarja in da je kriza.

Vendar vsega »merodajnim« krogom ne smemo verjeti. Predvsem močno dvomimo, da bi ljudje imeli toliko denarja skritega doma z namenom te zaviranja (t. j. spravljanja za boljše čase), da bi to kopičenje povzročilo pomanjkanje gotovine na denarnem trgu. V vsakem gospodarstvu ostaja izvesten odstotek denarja »po nogavicah«, ki je tem manjši, čim bolj je ljudstvo gospodarsko prosvetljeno. Čisto se pa ta razvada najbrže ne bo nikdar iztrebila, ker je v zvezi z značajem nekaterih ljudi. Ima pa to dobro stran, da predstavlja znak zaupanja v valuto. Ta odstotek tezaviranega denarja se pa od lanske jeseni ni tako zelo povečal, ker ni gospodarskega razloga za to. V prvem trenutku, ko so se lanske jeseni pojavile vznemirjajoče vesti, so že ljudje nosili (seveda kolikor so dobili) denar domov spravljat, ker so se bali zanj, misleč, da bo nastal kak obsežen bančni krah, ki navadno redno sledi

ustavitvi izplačil. Ko so se pa ljudje prepričali, da naši denarni zavodi trdno stoje, je denar (vsaj, kar je bilo prihrankov) romal večinoma nazaj. Dokler ni med ljudstvom omajana vera v solidnost naših denarnih zavodov, ni nobenega razloga, da bi tisti, ki razpoložljive gotovine ne rabijo, spravljali svoj denar doma, namesto v bankah in hranilnicah, zlasti, ker je to njim samim najbolj v škodo. Tudi se ljudje ne boje, da bi denar padel, ker dosedaj še nismo doživeli kake nakupovalne panike. In to tudi vedo, da denar doma prav tako izgubi vrednost — če jo — kot v bankah. Tudi to torej ni razlog za tezavriranje. Brez razloga pa naši ljudje niso naenkrat postali tako starokopitni, da bi v svojo škodo začeli denar doma tiščati.

Lahko tedaj rečemo, da je čisto zgrešena misel, da je tezavriranje denarja povzročilo pomanjkanje gotovine na denarnem trgu, ker danes gotovo ni mnogo več denarja »po nogavicah«, kot ga je bilo pred dobrim letom. Niso namreč v toliki meri vlagatelji, t. j. tisti, ki nosijo svoje prihranke v hranilnice na obresti v svrhu trajne naložbe, dvignili svojega denarja, temveč so to storili poslovni ljudje: trgovci, obrtniki, industrija, t. j. tisti krogi, ki nimajo denarja po bankah zato, da tam leži »naložen«, temveč zato, da jim denarni zavodi opravljajo njihov plačilni promet. Ta korak naših pridobitnih krogov je pa smatrati kot čin samoobrambe, da so ohranili svojo likvidnost, ker so denarni zavodi s tem, da so ustavili izplačila, kot centrale za vršitev plačilnega in nakazovalnega prometa odrekli. Če hoče trgovec in tovarnar, pa tudi obrtnik, s svojim poslom nadaljevati, mora plačevati redno račune, nameščence in delavce, in to dan za dnevom. Ne gre za to, da bi prišel vsak teden po 200 Din v banko in da bi za vsak večji znesek moral na dolgo in široko dokazovati potrebnost izplačila ter čakati na sejo upravnega odbora. Preskrbel si je vsakdo rajši potrebno razpoložljivo gotovino doma. Tedaj denar, ki se nahaja po zasebnih blagajnah izven denarnih zavodov, ne leži tezavriran, temveč kroži v gospodarstvu kot obratni kapital pridobitnih krogov, ki z njim vrše plačilni promet izven denarnih zavodov, ki so domalega odpovedali. Jasno pa je, da je tak plačilni promet veliko bolj okoren in z gotovino veliko bolj potraten, ker ne more operirati tako smotreno z nakazovalno tehniko, obračunavanjem in pobotanju, kot se to godi po bankah. Zato rabi tak plačilni promet izven denarnih zavodov za izvršitev istega števila izplačil veliko večjo vsoto gotovine. In ta okolnost je občutek pomanjkanja gotovine še poostrila, ker se istočasno denarni obtok ni bistveno povečal.

Glavni vzrok pomanjkanja gotovine pa moramo iskati v današnji slabi konjunkturi. Trgovec in obrtnik nimata denarja, ker ne moreta prodati svojega blaga, delavec in uradnik, ker sta slabo plačana ali brez dela, kmet, ker njegovi pridelki nimajo nobene cene. Vse to pa ne povzroča samo slabega zaslužka, temveč tudi pomanjkanje gotovine. Likvidnost denarnega trga ni namreč odvisna samo od množine novčanic, ki so v obtoku in od razvitka tehnike plačilnega prometa, ki štedi z gotovino, temveč v veliki meri tudi od hitrosti obtoka, od intenzivnosti, s katero se vrši na trgu izmenjava med denarjem in blagom. Čim hitreje se denar »obrača«, tembolj je denarni trg likviden. V časih slabe konjunktore pa postane ta tempo čudovito počasen. Čim dlje pa mora blago čakati, da se spravi v denar, tem manj je razpoložljive gotovine na trgu. — Pri dobri konjunkturi se nadalje obratni kapital stalno reproducira in ima za trgovino in obrt poleg tega na razpolago še izdatne kredite. Če pa stroji stoje in blago po skladiščih leži, trgovec in obrtnik ne moreta v tisti meri črpati obratnega kapitala iz svojega podjetja in sta zato bolj navezana na kredit. Kredita pa ravno v takih časih ni, ker se pri zmanjšanem zaslužku tvorba kapitala skrči. Ker pa kroženje obratnega kapitala najbolj rabi gotovino, zlasti pri manj razvitih gospo-

darstvih, vidimo, da se povpraševanje po gotovini poveča ravno v časih, ko te gotovine ni zaradi slabe konjunktore. Prave vzroke pomanjkanja gotovine moramo torej iskati v današnji slabi konjunkturi in to ne samo na strani ponudbe, temveč tudi na strani povpraševanja. Pri nas pa je to pomanjkanje povečala že prej omenjena okolnost, da se zaradi bančne zapore vrši plačilni promet izven denarnih zavodov, kar zahteva veliko večjo množino razpoložljive gotovine. S tem torej, da so naši denarni zavodi na minimalne količine ustavili izplačilo in tako prisilili pridobitne kroge, da vrše večji del svojega plačilnega prometa neposredno, so povzročili, da je pomanjkanje gotovine, povzročeno po splošni gospodarski krizi, še občutnejše.

Zakaj je pa moralo priti do bančne zapore, to so pa druga vprašanja, ki so deloma valutarnega (način novčnega kritja), deloma mednarodno-gospodarskega značaja, deloma pa zadevajo čisto posebne razmere našega gospodarstva in način, kako se borimo proti današnji svetovni gospodarski krizi. Nikakor pa zapore niso povzročili tako imenovani vlagatelji. Poleg že omenjenih razlogov tudi zato ne, ker so navali na blagajne v času, ko denarja tam že ni bilo! Da se pa pri današnjih razmerah nove vloge ne tvorijo, je pa tudi razumljivo, ker tisti ljudje, ki sicer prihranke nalagajo, morajo gledati, da s svojimi dohodki sploh izhajajo in ni govora o tem, da bi se moglo dajati kaj na stran. Iz tega razloga gre tudi velik del dvignjenih vlog v konzum, zlasti tisto obročno izplačevanje po 100 in 200 Din na teden.

Ustvariti je treba zopet tiste splošne gospodarske pogoje, ki ljudem omogočajo štediti, bankam pa v redu vršiti funkcijo plačilnega prometa, pa bo likvidnost denarnega in tudi kreditnega trga hitro tu. Pri tem pa zadenemo na iste probleme in težkoče, kot smo o njih že govorili pri vprašanju, kako ozdraviti današnjo gospodarsko dipresijo. Predlog »interesentov« na 20% odtegljaj pa ni bil samo gospodarsko zgrešen, temveč je tudi naperjen proti ljudem, ki nosijo na današnjih razmerah najmanj krivde, in si z njim naše gospodarstvo ne bi nič pomagalo. Predstavlja pa značilen primer, na kakšen demagoški in hinavski način se kapitalizem »bori« proti gospodarski krizi.

H. R.:

Irska

Temu, kar se zadnje mesece dogaja na Irskem, moremo najti razlogov le v zgodovini. In sploh je celotno irsko vprašanje razumljivo le iz zgodovinskih vidikov ter predstavlja v sedanjih dneh zadnje dejanje 700 letne drame.

Z letošnjim februarjem je prišel na vlado najbolj radikalni del Ircev, ki je obenem v najtesnejših zvezah s preteklostjo. Zahteve Ircev je označil Eamon de Valera z dosedaj neznano ostrostjo in preciznostjo, ki razumljivo bijejo Angležem v obraz. Kajti kar je De Valera obljubil volilcem je navezadnje le precej: 1. Odprava prisege, ki jo je moral položiti vsak irski poslanec, senator ali član vlade angleškemu kralju — torej državnoopravna odcepitev Irske od angleškega imperija. 2. Ustavitev odškodnine za razlaščen posestva angleških grofov, za kar je Irska pošiljala v Anglijo letno 250.000 funtov šterlingov. 3. Ustaviti se morajo plačila Angliji za pokojnine prejšnjih angleških uradnikov in policije na Irskem. 4. Kot edini državni jezik se mora vpeljati galščina. 5. Ulster se mora zopet priključiti svobodni irski državi. »Realnemu« politiku naših dni izgledajo te zahteve skoro izključno sentimentalne. Vendar

je to glas ljudstva, ki hoče zadoščenja za teptanje čuta pravičnosti in zastavlja za ta cilj vso svojo bit.

Vsaka izmed gornjih točk irskega programa temelji na nekem zgodovinskem dogodku.

Najprej ustavitev plačevanja odškodnine. Svoj čas je bila vsa irska zemlja last Ircev. Henrik VIII., Elizabeta, Cromwell, Viljem III. so jih oropali zemlje in jo dali svojim pristašem, Angležem. 800 angl. lordov je ob začetku 20. stoletja imelo polovico cele Irske. Leta 1841. je imela Irska 8 milijonov prebivalcev in l. 1926. jih je bilo kljub presežku rojstev le še 4 milijone. Vsi drugi milijoni so se razkropili po vsem svetu. Celo v Anglijo samo so šli in se jim je zdelo tam znosnejše kot doma. Kajti polovica Ircev je bila le najemniška živina angleških lordov. Zaradi slabe letine l. 1845. se je samo to leto izselilo 300.000 ljudi, prav toliko pa jih je doma stradalo in umiralo od lakote. Lordi pa so tisto leto izvozili 2 milijona kvarterjev (približno 217 kg) žita. Po letu 1885. je London uvidel, da tako ne more iti. Da bi uredili irske zadeve, so se prizadevali številni kabineti in več jih je na tem tudi padlo. Šele l. 1903. je bilo z zakonom dovoljenih 100 milijonov funt. šterl. v svrhu nakupa zemlje za irske najemnike ter razveljavljen zakon, po katerem do takrat ni smel noben Irec kupiti na Irskem zemlje. Pozneje so dovolili v navedene namene še 86 milijonov funt. šterl., tako da je na irski zemlji danes 186 milijonov funt. šterl. dolga. Vsi izven Irske živeči posestniki so bili razlaščeni, irski najemniki naj bi po 60 letih imeli svojo zemljo; vendar je Anglija teh 37 milijard šilingov le posodila in Irska jih mora vrniti. To pa je dolg, katerega De Valera noče plačati.

Da se branijo plačevati pokojnine policistom in da zahtevajo združitev Ulster-ja z Irsko se nanaša na eni strani na tako zvano homerule-gibanje (gibanje za samostojno irsko državo z lastnim parlamentom), na drugi pa na neprestane boje tajnih društev, katerih še nikjer in nikdar ni bilo toliko in tako močnih kot na Irskem. Te organizacije so šle z orožjem nad angleške oblasti. In še l. 1850. je pisal znani dnevnik »Times«, »da bo katoliški Kelt na pobočjih Liffey-a (irsko gorovje) kmalu tako redek kot rdečkožec v skalovju Manhattan-a«. Kako se je moralo postopati še preje; ni nastopala le angl. vlada, ampak tudi tajna puritanska organizacija »Orangem« iz Ulstra, katera je mogla pri strahovanju katoliških Ircev vedno računati na odobritev Londona. Šele po l. 1890. je nastala proti tej tajna oborožena organizacija katoliških Ircev »Sinnfein«, ki je bila do zadnjega na krmilu v Dublin-u. »Samo mi«, to pomeni njena označba. Izsilila je od angl. vlade, da je stavila prvi veliki predlog za samoupravo Irske v spodnji zbornici. Tedaj je že nastal razpad Irske v 2 državi; kajti Ulster je s svojimi presbiterijanci in anglikanci odrekel pokorščino, češ »Home rule, Rome rule« in »Orangem« je bila zopet mobilizirana. Tisti čas je plačala Škotska na glavo prebivalca za policijo 25, Angleška 35, revna Irska pa 7 šilingov. »Mi smo bogati, ostala Irska je revna. Mi smo Angleži, oni so Kelti, mi protestanti, nje slepari Rim; mi smo bili zmerom zvesti državi, oni so že od nekdaj uporniki. Sedaj pa hočejo nas Angleže, nas potomce Cromwellovih puritancev in škotskih presbiterijancev s silo odtrgati od Anglije in izročiti ultramontanskemu parlamentu, ki bo poslal nad nas katoliške policaje, učitelje in davčne izterjevalce.« Tako je govoril voditelj iz Ulster-ja.

Izbruh svetovne vojne je konflikt prekinil, a ne za dolgo. Kajti »Sinnfein« se je začela oboroževati, pa ne proti Nemčiji, ampak proti Angliji. Štiri ilegalne organizacije so si stale v Irski nasproti: »Sinnfein« in »Orangem«, zraven teh pa »Irish republican brotherhood«, sicer majhna pa aktivnejša kot »Sinnfein« in po štrajku železničarjev l. 1913. ustanovljena socialistična

»Citizen army of irish workers«. O Veliki noči 1916. se je začel v Dublin-u znani veliki upor, ki je vsled slabih priprav propadel. Zadnji voditelj, ki se je udal s 100 možmi, je bil profesor matematike De Valera. 2600 upornikov je bilo ranjenih, 450 jih je padlo v bojih in 15 voditeljev je bilo brez sodnega postopanja ustreljenih. Ta upor, ki je znova obudil spomin na prejšnje grozovitosti, je na mah potegnil vso Irsko, ki dotlej sploh ni simpatizirala z zarotniki, za njimi. Celice tajnih revolucionarnih organizacij so rastle kot gobe po dežju, zlasti ko je prišel nov režim z Lloyd Georgeom. Za predsednika »Sinnfein« je bil izvoljen Eamon de Valera. London je poslal v Dublin kot podkralja generala Frencha. Začeli so se brutalni poulični boji v Dublinu. Dežela je izrazila solidarnost z uporniki in januarja 1919. poslala v angl. spodnjo zbornico med 105 poslanci nič manj kot 73 »Sinnfeinovcev«. Izključena je bila irska republika, »Sinnfeinovci« niso hoteli iti v Westminster. Konstituirali so se v Dublinu kot neodvisen irski parlament, De Valera je bil izvoljen predsednikom republike. Seveda je imela ilegalna vlada tajne seje, a seje je imela. Medtem so v Londonu sestavili novo irsko ustavo: 2 parlamenta, za Ulster in za jug, irski svet, izvoljen izmed obeh, naj bi bila zveza. Ulster je pristal, jug pa ne. Kljub temu se je volilo. Jug je izvolil izmed 128 poslancev 124 »Sinnfeinovcev«, ki pa niso zasedli svojih mest; hoteli so le demonstirati. Teror se je nadaljeval.

Junija 1921 je London pozval k pogajanjem. 11. oktobra so prišli skupaj. De Valera ni šel v London. 6. decembra so sklenili mir. Ustava iz l. 1919. velja le za Ulster, jug postane kot irska svobodna država dominion; vzgled je bila Kanada. Toda ni bilo miru. De Valera je odstopil kot predsednik, nadomestil ga je Griffith. »Sinnfein« oficijelno ni bila v novi vladi; zapadla je splošni resignaciji. De Valera se je z najbolj radikalnim krilom odcepil od »Sinnfein« in začel oborožen boj proti Griffithu, ki je kmalu potem umrl. Njegov naslednik Cosgrave je hotel uničiti De Valero in se ni ustavil niti pred splošnim klanjem. Maja 1923 je De Valera popustil in je pristal na legalno opozicijo, ki ga je 9 let pozneje znova privedla na čelo države. Septembra 1923. je bila Irska sprejeta v Društvo narodov. Stvari so tekle po zakonitih tirih baš do trenutka, ko je prišel na krmilo De Valera in ograža dosedanjo stabilizacijo odnošajev, ko odklanja prisego, ko noče plačevati pokojnin, dokazuje, da ni pozabil državljanskih vojn in ko zahteva za Irsko tudi Ulster, dokazuje, da parlament načeloma ignorira.

Cosgravo režim je bil zelo avtokratski. Vendarle je pod njim dežela napredovala. Poljedelstvo je visoko aktivno. Zlasti živalski proizvodi kažejo močno aktivno bilanco. Velika elektrarna »Shannon« ne zadostuje več potrebam industrije. Vse mogoče rude, do sedaj neizrabljane, postajajo irsko bogastvo. Če bi razvoj šel tako naprej, bo kaj kmalu poleg danes prevladujočega poljedelstva zrastle tudi močna irska industrija. Gotovo je, da se Irska gospodarsko zelo dviga; zlasti govori za to dejstvo, da je mogla vlada izseljevanje zelo omejiti.

Toda danes je na vladi De Valera. On hoče nekako irsko avtarkijo. Irska pa svojih poljedelskih pridelkov ne more sama porabiti, industrija pa je odvisna od donosov poljedelskega izvoza. In 95% irskega izvoza gre v Anglijo. Če te ni, je usoda Irske negotova. Irska rabi Anglijo kot odjemalca, drugega nima. Anglija more uvažati iz drugih dominijonov. Irska je tedaj vseskozi odvisna od Anglije. 87% Ircev govori danes angleško, 12,9% angleško in galsko in le 0,1% samo galsko. Vpeljana je v vseh šolah kot obvezen jezik galščina. Vendar bo zelo težko vpeljati in oživeti zastarel in nelahek galski jezik.

Rešiti je treba tedaj dve vprašanji: Irska—Ulster in Irska—Anglija.

Rešiti jih bo mogoče le skupaj ali pa sploh ne. De Valerova rešitev je enostavna: izstop iz imperija in nasilna prisvojitve Ulstra. Gotovo bi bilo to zelo po zgledu Aleksandra Velikega, ki je na mah presekal gordijski voz. Gotovo je pa tudi, da moderna Irska ni stara Makedonija.

Mnogi mislijo, da bi bilo za Irsko veliko boljše, ko bi se zvezala z Ulstrom v dominion pod okriljem angl. imperija. Varovana bi morala biti pri tem popolna avtonomija obeh delov. Kajti gospodarsko je irska odvisna od imperija in na tem se ne da prav nič spremeniti. Sedaj v Belfastu rajši meljejo kanadsko pšenico kot pa irsko in Irec misli, da ni Irec, če nosi angleško suknjo. Seveda bi moral jug popustiti in žrtvovati spomine, opraviti prisego in dolgove vsaj priznati. Ulster bi moral opustiti le nezaupanje proti jugu. Imperij, odnosno Angleži pa bi morali brez vsega priznati, da so napram Irski in Ircem veliko zakrivili, namesto da svojo neizbrisno moralno krivdo hladno bagatelizirajo. Mora se doseči to, da bo Irska priznala imperij kot svojo edino pravo in edino možno domovino. In le, če bo 4 ure od Londona oddaljeno ognjišče nemirov pogašeno, bo imperij to, kar more biti.

Jože Rozman:

Rudarsko zavarovanje

I.

Najtežje poglavje v delavskem socialnem zavarovanju je gotovo socialno zavarovanje rudarskega delavstva. Svetovna vojna in njene posledice so docela upropastile to naše najstarejše zavarovanje. Vojna posojila, ki so bila izplačana pod pritiskom in silo razmer, seveda proti volji delavstva, so omajala temelje zavarovanja. Velike redukcije zadnjih let so pa vzele zavarovanju edino možnost pravega in stabilnega razvoja. Vsa povišanja prispevkov in sanacije zadnjih let niso mogla popraviti tega stanja, kajti zavarovanju manjka podlage, ki so ji jo vzela vojna posojila, še več pa ogromno razvrednotenje denarja, ki je upropastilo vse še ostale aktivne naložbe.

Ta tragika zavarovanja pušča za seboj strašne posledice. Saj gredo izgube v stotine milijonov. Rešiti so se dali le malenkostni odstotki, po 0.5 do 0.8, v najboljših slučajih 2.5 do 3.5 odstotkov predvojne vrednosti. Iz tega bi stari rentniki dobivali prenešeno na sedanjo vrednost komaj 3 do 4 Din mesečne pokojnine.

Ti stari rentniki pa so plačevali redno svoje prispevke in sicer v zdravi valuti. Po vrednosti njihovih vplačil bi morali prejemati pokojnino najmanj 1300 do 1500 Din mesečno. Saj je predvojno kapitalno kritje na ozemlju Slovenije znašalo 9 milijonov zlatih kron. Tega ni več. Po razmerju 1:14 bi moralo to kritje znašati 123 milijonov Din. Ta denar je za delavstvo izgubljen.

Upravičeno lahko trdimo, da so to tudi velike vojne žrtve, ki pa pri obravnavanju vojne škode in reparacij gredo mimo njih, kot da se teh ne tiče kako povračilo za njihove ogromne izgube, ki so jim vzele možnost eksistence. Druge države, kakor Nemčija, Češkoslovaška in tudi Avstrija so varolizirale devalorizirane prispevke in rente ter zadnje celo povišale od 800 do 900 Din mesečno. Pri nas se državna oblast tega vprašanja sploh ni lotila tako kakor bi se morala. Od inflacije pa je imela največji del dobička baš država.

Skrajno malenkosten nadomestek imamo za te upokojence v pokra-

jinsko pokojninskem skladu, v katerega se pobira 0.5% od meterskega stota potrošenega premoga. To seveda pada v breme konsumentov. Kljub temu pa podjetniki vedno proti temu rovarijo in zahtevajo brez kakega nadomestila ukinitve tega sklada. Do sedaj jim seveda to še ni uspelo. Od tu tedaj prejema rentniki Bratovskih skladnic, pok. zavoda za nam., delavskih zavarovalnic in železničarji skromne pokojnine od 100 do 150, v najboljšem slučaju do 300 Din mesečno.

Stari pravilnik Bratovskih skladnic ni odgovarjal več. Dobili smo novega, tako zvani Žerjavov pravilnik, ki je stopil v veljavo 1. januarja 1925. leta. Ker pravilnik ni bil zgrajen na zavarovalno-matematični podlagi, jemlje stabilnost vsem panogam zavarovanja. Sicer bi v normalnih razmerah to poslabšanje vsaj v tako občutni meri ne nastopilo, ali tedaj se ni računalo s tako ogromnim zmanjšanjem staleža rudarjev in seveda vzporedno s tem zvišanjem števila novih upokojencev. Poleg tega po tem pravilniku niso v pravilnem razmerju prispevki z dajatvami in smo tako posebno v zadnjem času imeli mnogo slučajev, ko se je upokojencem znižavala pokojnina, ravno vsled navedenega nesorazmerja. Tudi tolmačenje raznih odstavkov je bilo krivo, da so se pokojnine prvotno odmerile previsoko in naknadno znižavale, kar so seveda v glavnem vzrok stalni in vedno večji primanjkljaji pokojninskih blagajen. Vsekakor to zelo neugodno vpliva na delavstvo, ker si drugače pač ne zna tolmačiti krize zavarovanja in smatra, da je pri tem prikrajšano, ko je vendar plačevalo prispevke za pokojnino, ki jim je bila po pravilniku zajamčena. Gotovo je, da to poslabšuje zupanje v zavarovanje in tako še bolj povečava prepad med zavarovanjem samim in delavstvom. Ugotoviti moramo, da je stalno zviševanje prispevkov doseglo svoj višek. Več rudarji v nobenem slučaju plačevati ne zmorejo. Večno praznovanje in skrajno slabi zaslužki resno ogrožajo plačevanje prispevkov za socialno zavarovanje.

V kako težkem položaju je rudarsko zavarovanje, nam dovolj nazorno dokazujejo številke poslovnega poročila »Glavne bratovske skladnice za leto 1931«. Iz tega poročila je razvidno, da je število članstva padlo v teku zadnjih treh let, t. j. od l. 1929 do konca lanskega leta od 15.887 na 11.592, t. j. za 3.995 članov, tedaj za $\frac{1}{4}$. To so polnopravni člani. V istem razdobju pa je narastlo število manjpravnih članov, katerih je bilo koncem leta 1930 656, na 691 koncem leta 1931. Število staroupokojencev se sicer manjša in je lani padlo od 2542 na 2404, dočim se je število novoupokojencev zvišalo od 2219 na 2499. Narastlo je tudi število nezgodnikov in sicer od 594 na 634.

Bolniško zavarovanje, ki je še nekako najbolj uravnovešeno, kljub temu izkazuje padeč v letu 1931 od 12.1 na 10.8 milj. Din. Povprečni izdatek na enega aktivnega člana je narastel od 865 na 872 Din.

Slabše je stanje pokojninskega zavarovanja: sicer izkazuje vsled povišanih prispevkov od 7% od dne 1. marca 1931 na 8—12% malo izboljšanje. — Tako so dohodki pokojninske blagajne znašali za vso Slovenijo skupno 13.2, izdatki pa 12.3 milj. Din, in se je presežek povečal od 0.37 na 0.96 milj. Din. S 1. aprilom 1931 pa so bile vse blagajne izenačene in se plačuje 12%. Ker je pa za tako veliko zavarovanje treba večjih rezerv, to izboljšanje ne prihaja resno v poštev. Rezerve bi morali imeti najmanj 150 milijonov Din, imajo pa samo 15 mil. Din.

Tudi nezgodno zavarovanje izkazuje padeč dohodkov od 2.6 na 2.3 milj. Din, dočim so izdatki narasli od 2.6 na 3.1 milj. Din. Zato se bo moralo nezgodno zavarovanje regulirati z novo določitvijo podjetniških prispevkov.

Nova ustanova v rudarskem zavarovanju je s 1. aprilom 1931 ustanovljeni sklad za podpiranje brezposelnih rudarjev in kovinarjev. Sredstva, ki se v ta namen zbirajo pa so tako malenkostna, da bi komaj v rednih razmerah krila potrebe, kaj šele v tako izrednih, pri tej veliki brezposelnosti. Tudi to panogo zavarovanja bo treba izpopolniti in dobiti večjih sredstev, ki bi jih predvsem morali prispevati podjetniki, kakor tudi država, sicer bo beda, v katero se vedno bolj pogreza rudarsko delavstvo, popolnoma upropastila najboljše delovne moči. Saj se je nabralo v letu 1931 komaj 0.34 milj. Din, kar je za brezposelnost v rudarskih revirjih nič.

Zato je zahteva rudarjev, da se pristopi k izvedbi modernega brezposelnega zavarovanja in sicer ne samo za rudarje, marveč za vse delavstvo.

Kakor bo še nadalje padala zaposlitev, tako bo tudi zavarovanje samo izgubljalo svoje aktivne, ki so prispevki delavcev in podjetja. Tudi najboljši pravilnik ne bo mogel rešiti zavarovanja pred polomom! Edino bolj stalna in redna zaposlitev, večje podpore od strani države in banovine bi vsaj nekoliko ustalile zavarovanje. Banovina je v svojem proračunu predlagala za sanacijo rudarskega zavarovanja 1 milijon Din, toda končno je ostalo samo 500.000 Din. Država ne da nič. Kljub temu, da bi bila ona prva dolžna dati iz računa reparacij. Saj smo dobili to od Nemčije kot povračilo za vojno škodo in tu so izgube, ki niso baš majhne, povzročene od svetovne vojne. Zato je zahteva rudarjev, da tudi država daje stalno podporo za sanacijo rudarskega zavarovanja, tem bolj upravičena.

II.

Do sedaj smo obravnavali bolj krizo zavarovanja in vzroke, radi katerih je tako daleč prišlo.

Dotaknimo se še nekoliko osnutka novega pravilnika bratovskih skladnic, ki bo sicer v nekih točkah malo boljši od sedanjega, — na drugi strani pa bo pod težo navedenih razmer, precej občutno znižal sedanje dajatve.

Po novem pravilniku bodo znatno poslabšane bolniške in pokojninske dajatve. Za 10% bodo znižani kategorijski zaslužki. Vsled tega bodo znižane tudi pokojnine, pri nas okroglo za 20%. Gospodarstvo bratovskih skladnic se s tem ne bo veliko izboljšalo, ker so s tem vred znižani tudi prispevki po kategorijskih zaslužkih in sicer sorazmerno z dajatvami.

Nerazumljivo je, kako da se z novim pravilnikom poslabšuje rudarsko bolniško zavarovanje od splošnega delavskega zavarovanja, t. j. OUZD. Najboljše bi bilo, da se to poglavje v pravilniku sploh ne obravnava. Vnese naj se določba, da so dajatve rudarskega bolniškega zavarovanja enake, ozir. ne smejo biti nižje od splošnega zavarovanja.

Nepotrebno je, da gredo bratovske skladnice v poslabšanju naprej, ko imajo one vendar najcenejšo upravo in v tej panogi velike rezerve. Poleg tega pa so dosednji prispevki za bolniško panogo znašali 6% kategorijskega zaslužka, novi pa so določeni na 4 do 8% faktičnih zaslužkov, ki so veliko višji od kategorijskih. Eno kar je ugodno, bo to, da se lahko varujejo članske pravice in s tem pravica do pokojnine, ako se plačuje letna priznalnina Din 20.—

Pri upravi je predvsem važno, koliko prihaja v pošte delavsko zastopstvo. Novi pravilnik tega za delavstvo ne rešuje povoljno. Po večini ostaja vse pri starem. V tem pogledu se godi delavstvu krivica in se s tem nikakor ne more zadovoljiti!

Delavstvo zahteva odločilni vpliv pri upravi bratovskih skladnic in sicer tak, da bo nemogoče predsedniku, ki je vedno iz vrst delodajalcev, razveljaviti sklepe, ki so morda v škodo bratovskih skladnic, kakor tudi, da ima dva glasova, in ga je tako nemogoče preglasovati.

Kolikor se bo novi pravilnik približal v posameznih določbah moderni zakonodaji, bo vsled gospodarske krize bolj občutno zadel delavstvo z znižanjem dajatev v bolniški in pokojninski panogi.

Poleg tega je treba izpregovoriti tudi o ostali socialni zakonodaji rudarja. Predvsem je izvrševanje zaščitne zakonodaje rudarskega kakor ostalega delavstva otežkočeno s tem, ker ni enotno. Tako je posebno za rudarje obdelana zaščita v starem rudarskem zakonu, ki že davno ne odgovarja več sedanjim razmeram, in sedaj v novem obrtnem zakonu.

Vsa ta razbitost, pri kateri se čestokrat križajo določbe enega zakona z določbami drugega, ne daje prave jasnosti in s tem seveda moč močnejšemu, t. j. delodajalcem, nikakor pa ne podpore tistim, katerim je zakon prav za prav namenjen.

Čuditi se je, da se kljub tehtnim predlogom od strani Delavskih zbornic ni že pri izdelavi novega obrtnega zakona upoštevalo to, da se vsa delavska zaščitna zakonodaja zbere v posebnem zakonu in izloči iz sklopa rudarskega kakor obrtnega zakona. Pa tudi ne vemo, zakaj novi rudarski zakon čaka že tri leta na podpis pri ministrstvu za šume in rude.

III.

Kakšno naj bo tedaj zavarovanje rudarjev?

Glavna in najbolj važna zahteva, da naj se vsa socialna zaščitna zakonodaja izloči iz rudarskega kakor obrtnega zakona in obdela v posebnem zakonu.

Vsa zavarovanja naj se poenotijo in naj bi za vsako banovino bil po en sam skupen nosilec zavarovanja. Seveda bi ostale vse dosedanje oblike, ki naj bi se priključile kot ekspoziture glavnemu nosilcu zavarovanja. Uprava zavarovanja bi se s tem zelo pocenila.

Pravice, ki jih imajo sedaj posamezne panoge kakor rudarji, ki v splošnem zavarovanju niso izvedene (starostno zavarovanje) bodo morale ostati brezpogojno varovane. Skrbeti pa je in to je tudi zahteva vsega delavstva, da se raztegne starostno zavarovanje na vse ostalo delavstvo čimprej.

Poleg tega je zahteva rudarjev, da se reorganizira in izboljša brezposelno zavarovanje, da bo odgovarjalo potrebam časa.

Vsi upokoenci, ki so bili upokojeni pred letom 1925, naj se izenačijo z novoupokoenci in naj prejemajo z njimi enake pokojnine.

Da bo sanacija rudarskega zavarovanja mogoča, naj država kakor banovine dajejo redne letne podpore vse do tedaj, da se doseže popolna sanacija rudarskega zavarovanja.

*

Dne 16. oktobra t. l. se je vršil v Laškem II. kongres rudarjev, organiziranih v Jugoslovanski strokovni zvezi. Kongresa se je udeležilo preko 400 rudarjev in drugih delavcev in tudi kmetov. Kongres je morda predznak novo oživele borbenosti med našim rudarskim proletarijatom in zato velik in razveseljiv dogodek. Spričo tega se nam je zdelo primerno, da smo se odločili priobčiti gornji referat, ki je bil podan na kongresu in ki živo zadeva vso negotovost in bedo, v kateri živi danes slovensko rudarsko delavstvo. — Uredništvo.

Pregled

KONGRES ANGLEŠKE LABOUR PARTY. — NOV PROGRAM.

Celotno zborovanje angleške delavske stranke pred nekaj dnevi v Leicester-ju se je vršilo pod vplivom trenutne politične nemoči gibanja. Stranka je potisnjena v za delavsko gibanje znane položaje opozicije.

Na to je odgovorila z jačjim poudarkom bodočih načrtov socialističnega delavskega gibanja. Zborovanju so bili predloženi podrobni načrti za ureditev gospodarstva v socialistični Veliki Britaniji. Izhodišče je bilo poročilo o denarju, financah in bančništvu. Denarna politika naj predvsem zagotovi življenjski standard delavskemu razredu. Tako ima stabilizacija cen prednost pred stabilnostjo valutnih razmer. Temelj socialističnega načrtnega gospodarstva naj se postavi s socializacijo angleške narodne banke. Kako naj bi se izvršila socializacija privatnih bank, si vodstvo še ni bilo na čistem. Kongres pa je sklenil, da se tudi socializacija zasebnih bank že sedaj vnese v strankin program. Strankino predsedstvo je v tem vprašanju podleglo z 984.000 glasovi proti 1.141.000 glasovom. Osrednja točka načrtno-gospodarskih predlogov vodstva stranke je bila socializacija prometnih sredstev. Predlog za socializacijo in načrtno izgraditev poljedelstva ni dal nobenega povoda za nasprotovanja. Delavstvo naj bo v vseh organih socializiranega gospodarstva posebej zastopano. Za razpečavanje poljedelskih pridelkov ustanovljene korporacije naj imajo pravico regulirati cene pa tudi pravico omejiti uvoz. S tem je prišla stranka v še ne razrešeno nasprotje s konsumnimi združenji. Spričo ozkega sodelovanja obeh organizacij se bo moralo to nasprotje vsekakor razčistiti. Stranka si je mogla dovoleti, da obrne pozornost na čisto teoretične strani programa, da se te prečistijo.

Kljub temu pa je reakcija prisilila kongres, da je kar najostreje nastopil proti ravnanju policije z demonstracijami brezposelnih in je poslal vladi hud protest. Tudi v Angliji gredo za pravico na cesto. Tudi sicer se je kongres bavil z brezposelnostjo in s celo vrsto sklepov protestiral proti reakcionarni politiki vlade.

V internacionalnih vprašanjih je zahteval kongres takojšnja pogajanja za črtanje vojnih dolgov. Izjavil se je za neposredno, ves svet obsegajočo in kontrolirano razorožitev z enakimi pravicami in dolžnostmi za vse države. Odločilno pa je vplival kongres na organizatorični razvoj stranke. Stranka šteje z milijona 60 tisoč vpisanih članov. Kongres je utrdil gibanje tudi naznotraj. Odpadniki: MacDonald, Snowden in Thomas so bili nepreklicno izključeni iz stranke. Strankinemu vodstvu je bilo naročeno, »da tem in še vsem tistim, ki so bili v funkcijah in so njihovo izdajstvo podpirali, onemogoči povratek v stranko«.

Kongres je razločno spoznal nujnost, izgraditi razredno fronto na organizatorično široki osnovi in še tesneje sodelovati z vsemi vejami gibanja. Mladinskemu gibanju in delavskemu sportu se je posvečalo mnogo več pozornosti kot preje.

Kongres je sklenil, da vodstvo stranke s sodelovanjem delavskih gibanj drugih držav izdela skupen internacionalen in nacionalen gospodarski načrt.

Kongres je pokazal kljub depresiji veliko dobre volje in trdnost delavskega gibanja. Pa tudi to, da delavska stranka vendarle ni stranka, v kateri bi bile prve osebe in osebnosti, kjer je vedno na prvem mestu načelo koristi pokreta. Izključitev MacDonalda in ostalih med udeleženci ni vzbudila posebne pozornosti in jo je kongres odpravil kot eno postranskih zadev. Gotovo pa je najbolj razveseljiva različna usmeritev stranke v gospodarsko-praktičnih vprašanjih. Tu se je odločila za brezkompromisno načrtno-socialistično ureditev. — V. P.

INDIVIDUALIZEM IN KOLEKTIVIZEM.

Razvoj v Rusiji zanima vse velike in male narode. Tam se oblikuje morda najbolj grandiozen eksperiment v zgodovini. Da si more dovoliti to le Rusija s svojimi ogromnimi viri energij, s svojim bogastvom surovin, s svojim maloštevilnim, pa naravno močnim prebivalstvom, ki nima kaj dosti zahtev, to je jasno vsakemu, ki pozna Rusijo. Vendar eksperiment s tem ne izgubi na pomembnosti. Položaj tam ni tako rožnat, kot ga slika evropsko komunistično časopisje, ki prinaša samo slavospeve brez kritike in brez predčenja težkoč; pa tudi ni tako brezupen, kot ga slika kapitalistično, meščansko in socialdemokratsko časopisje. Resnica je v sredi.

Za nas, ki zastopamo krščanski socializem, to se pravi, ki vemo, da so ljudje, njihova volja, njihova žrtvovalna sila in njihova duhovna zagona moč glavni sonosilci tudi gospodarskega ustvarjanja in ki vidimo v polarnosti duha in materije osnovo življenjskih zakonov, pa je razvoj v Rusiji zelo važen in podučen, kajti v njem vidimo potrjeno našo osnovno idejo in naš program, katerega po jasnosti in določenosti ciljev ne more prekositi nobena smer. Danes moremo ugotoviti sledeče temeljno dejstvo: V Rusiji ni nikakega socializma, še manj pa komunizma. V Rusiji je marksistična, komunistična ideologija nekaj nad vsem in kot propaganda. Vendar kakor obstoja krščanska ideologija in je vendar svet praktično paganski, tako tudi v Rusiji navzlic marksistično-komunistični ideologiji ni nobene popolne marksistične ali socialistične prakse in realnosti. Tam se gradi docela na novo, to pa se vrši vseskozi rusko nacionalistično v ruski

avtarkiji, z največjim možnim izrabljanjem bližnjih kapitalističnih držav. Tovarne in vsa zemlja so podržavljene. Na tem sloni državno načrtno gospodarstvo z vseskozi izvedenim načrtnim gospodarstvom v industriji, tam, kjer že stroj sam po sebi lažje omogoča načrtni mehanizem, kot pa v poljedelstvu. Tu se je izvedla kolektivizacija manjših in večjih posestev do 90-odstotno. Tako daleč je prišel načrtno-gospodarski podvig kot predstopnja socializma. Vendarle je zanimivo in bistveno, da je bil zadnje leto posebej v poslednjem času nujno potreben nek razvoj nazaj; vlada je bila primorana izvršiti korekture. Najprej je bilo treba ojačiti odgovornost tovarniških ravnateljev. Plače je bilo treba urediti po storitvah. Še težje in pomembnejše so korekture v poljedelstvu. Prosti trgovini z žitom in drugim je bil dovoljen večji obseg. Sedaj se dovoljuje kmetom, da vzamejo svojo živino domov in jo imajo v svojih hlevih kot svojo posest. V skupnih hlevih živina namreč ni bila zadosti negovana, prav tako je padel donos žetve, kljub ogromnemu povečanju posejane površine, kljub 100.000 novim traktorjem in množici poljedelskih strojev. Torej prav ogromna korektura kolektivnih načel. Zraven pridejo pa še korekture na duhovnem polju; tako na univerzah, kjer so se morali zopet vpeljati izpiti in se je moral položaj učnih moči, profesorjev, povišati.

Vse to je pomembno radi tega, ker te korekture ne pomenijo nobenega približanja komunizmu, ampak nasprotno odklonitev od njega. Mi smo z našega stališča že davno spoznali nemožnost ruskega eksperimenta za Nemčijo, posebno vprašanje zemlje in kmetstvo vprašanje se morata obravnavati iz čisto drugih predpostavk in praktično čisto drugače reševati. Tu mora priti, čisto na splošno omenjeno, le novo zemljiško pravo z uvedbo lastnine in kolektivno gospodarstvo obravnav.

Nikoli ne gre s samim »jaz«. Pa tudi s samim »mi« ne. Zdrav egoizem mora biti v skladu s potrebami skupnosti. Zdrav »jaz« v velikem, skupnem »mi«. Samo to — tudi tukaj zakon polarnosti — je rešitev. K načrtnemu gospodarstvu spadajo tudi ljudje z največjim idealizmom, ki ravnaajo iz zavesti višjih dolžnosti, delajo in doprinašajo žrtve za celoto, za skupnost! — (»Das Neue Volk«. — Priredil V. P.)

RDEČE GOSPODARSTVO.

Pod tem naslovom je zbral Gerhard D o b b e r t prispevke šestnajstih »specialistov za Rusijo, znanstvenikov in zastopnikov mednarodnega tiska v Moskvi« o sedanjem stanju ruskega gospodarskega razvoja. Razprave si sledijo tako-le: »Načrtno gospodarstvo« — Chamberlin, dopisnik »Christian Science Monitor« — Boston; »Organizacija gospodarstva«, Jonas, ravnatelj nemškega vzhodnega sejma; »Gospodarsko poročevalstvo in tisk«, Just, dopisnik

Kölnischer Zeitung; »Gospodarski voditelji«, Pöppelmann; »Industrija«, Basseches, dopisnik »Neue Freie Presse«; »Poljedelstvo«, Auhagen, ravnatelj vzhodno evropskega instituta v Breslau; »Denar, kredit, banke«, Campbell, dopisnik »New York Herald«; »Finančno gospodarstvo«, Dobbert; »Promet«, Saller, direktor nem. drž. žel.; »Notranji trg«, Roellinghoff, dopisnik Wolffovega tisk. urada; »Stavbarstvo in stanovanja«, Schmidt, arhitekt; »Socialen položaj«, Sessa, dopisnik »Stampe« in »Tribune«; »Inozemska pomoč«, Cleinow, docent na nem. politični visoki šoli; »Zunanja trgovina«, Knickerbocker, dopisnik »New York Evening Post«; »Nemško-ruski gospodarski stiki«, Posse, načelnik v nem. gospodarskem ministru. Izdajatelj pravi v uvodu dobesedno: »Problem sovjetske Rusije je danes med najbolj aktualnimi problemi tudi izven sovjetskih meja. Izid boljševiskih prizadevanj, da bi namreč udeležili socialistični red, je pomemben za usodo vsega sveta. Vpliv Nove Rusije se čuti na vseh poljih in v vseh državah bolj ali manj močno. Zadeva pa vsakega; vsak misleč človek je primoran, da stalno zasleduje razvoj v sovjetski uniji; od vsakega se zahteva čisto njegovo osebno stališče, ne oziraje se na to, kakšen socialen položaj zavzema ali kateri politični smeri pripada.« — Nemški izdaji knjige sledijo angleška, ameriška in italijanska.

V. P.

OBDAVČENJE DELOVNEGA LJUDSTVA.

(Iz poročila Delavske zbornice za Slovenijo za leti 1929 in 1930.)

Že v letnem poročilu za leti 1927 in 1928 smo omenili, da pri nas obdavčenje delavcev in privatnih ter javnih nameščencev neprestano raste.

Med tem smo dobili nov zakon o neposrednih davkih.

Ta zakon je sicer nekaterim šibkejšim davčnim obvezancem davčna bremena olajšal. Zato pa se je vsled poenostavljenja pobiranja davka krog davčnih obvezancev tako razširil, da se je predpisalo leta 1929 mnogo več davka na vse vrste uslužbencev kakor leta 1926.

Davek na vse vrste uslužbencev je rasel takole: leta 1912 (v dinarski valuti) 10.4 milj., l. 1926 — 26.3 milj. Din, l. 1929 — 47.3 milj. Din.

Sicer se pritožujejo čez visoke davke vsi stanovi. A ne tako upravičeno kot delavci in nameščenci. Celotni predpis neposrednih državnih in samoupravnih davkov je znašal na ozemlju dravske banovine leta 1912 (valoriziran v sedanjo valuto po razmeru 1 K : 15 Din) 220 milj. Din, leta 1928 — 227.8 milj. Din, leta 1929 pa 259.7 milj. Din. Od leta 1912 do leta 1928 se je povišala celokupna davčna obremenitev za 7.8 milj., davek od mezd in plač pa za 15.9 milj. Din. (Pri tem je notorično znano, da so se delavski in uradniški denarni zasluzki po vojni silno znižali.)

Od leta 1928 do leta 1929 so se povišali

celokupni davki za 21 milijonov, davki od mezd in plač pa po uradnih podatkih za 21.9 milijonov Din.

Mi smo skušali analizirati, kako se je gibala v teh letih davčna obremenitev posameznih glavnih pridobitnih panog. Ta naloga ni lahka. Davčni sistemi so se ta leta stalno menjavali. Treba je deliti pri tem razne vrste davkov, upoštevati državne in samoupravne doklade. Pri tem so manjše napake mogoče. V velikih obrisih pa smo ugotovili gibanje davčne obremenitve posameznih poklicnih skupin brez dvoma pravilno. Rezultat naših tozadevnih študij je ta-le:

Kmečka posest je bila obremenjena l. 1926 in 1928 približno tako kakor l. 1912. Nov zakon o neposrednih davkih je leta 1929 to obremenitev zmanjšal. Ko pa so se uvedle višje doklade za banovine, je bil prejšnji nivo zopet dosežen, če ne za malenkost presežen.

Trgovina, obrt in industrija je dala l. 1912, 1928 in 1929 približno isti davčni donos. Z ozirom na to, da se je število trgovcev, obrtnikov in industrijcev v tem času zelo povečalo in je zlasti realni donos industrije silno narastel, se je relativna davčna obremenitev te grupe znatno znižala.

Hišni posestniki so obremenjeni še vedno manj kot pred vojno.

To so ugotovitve, ki veljajo za stanove kot celoto.

Drugače pa je mogoče, da so se bremena v okviru posameznih strokovnih skupin za neke davkoplačevalce povečala, za druge pa zmanjšala. To povzroča, da so v posameznih slučajih, tudi pritožbe kmečkih posestnikov, obrtnikov, trgovcev in morda celo industrijcev upravičene.

Vse to ni nenaravno. Davkov ne plačuje nihče rad. Tudi tisti, ki so zato najmanj upravičeni, tožijo o visokih davkih in navadno še najglasneje.

Tu bi bila lahko le točna statistika zanesljiv vodnik. Vsi pa vemo, kako je z našo sta-

tistiko in koliko se v naši zakonodaji nanjo oziramo. Ko smo dobili nov zakon o neposrednih davkih, smo dobili v zakonu zagotovilo, da se k uslužbenskemu davku v glavnem ne bodo dodajale samoupravne doklade. To določilo je prišlo v zakon gotovo zato, ker se je zakonodajec zavedal, da so obdavčeni delavci in nameščenci z ozirom na svoje dohodeke že z državnimi davki v zadosti veliki izmeri. Medtem smo dobili nov davčni predpis o vršenju odnosno odkupnini kuluka. Kuluk je v stvari samoupravna doklada na neposredne davke in bi se vsled tega ne smel predpisovati osebam, ki plačujejo uslužbenski davek in so oproščene samoupravnih doklad. Vendar se to povsem drugače tolmači. Kuluk morajo plačevati tudi najslabše plačani delavci in nameščenci ter je postal samoupravna doklada.

In sicer samoupravna doklada svoje vrste, ki gotovo nima primere na svetu. Pri najubožnejših davkoplačevalcih znaša ta doklada 115% davčne osnove, potem pa progresivno pada. Pri davčni osnovi 10.000 Din le 8.4%, pri davčni osnovi 1 milijon Din le 6.8%!

Taka davčna politika pač ne računa pravilno z dejstvom, da so veliki zaslužki v veliki meri sad tujega dela, da imajo že sami značaj od javnosti za javne svrhe zbranih sredstev. Na te zaslužke uporabljati isto mero, kakor na mezde in plače delavcev in nameščencev, je skrajno krivično. Še krivičnejše pa so doklade s padajočo davčno stopnjo, kakor je kuluk.

Predpis neposrednih davkov in avtonomnih doklad v dravski banovini za leto 1929 je bil tale: Zemljarina Din 30,780.335'92, zgradarina 12,646.549'45, pridobnina 24,537.169'23, potujoče obrti 1,082.083'59, družbeni davek 8,656.808'72, rentnina 1,674.701'74, rentnina po čl. 71. zakona 1,883.099'69, uslužbenski davek 47,318.145'23, poslovni davek 44 milj. 283.766'16, vojnica 64.004'16, prirast in nakl. po odbitku dopisa 1,729.833'51. Skupaj torej Din 174,693.497'40.

Ocene

M. Andersen Nexø: **Prokletstvo**. Izdala Krekova knjižnica, 1932. — Mislim, da je odveč knjige Krekove knjižnice priporočati kot se navadno priporočajo knjige drugih založb, dasi bi prav v tem slučaju morali delati reklamo na vso moč. Slovenska knjiga je pač odvisna od reklame. Mislim, da bi tu morali biti že nekoliko dalje. Knjige, ki jih izdaja Krekova knjižnica, so pač izpod cene. Že to je nekaj, in ob splošni slovenski knjigi, ki je cenena, da bolj ne more biti, je ta vendar še cenejša.

Je pa še drugo, kar bi moralo to knjižnico

ljudem približevati: namreč idejna orientacija založbe. Med tem, ko si je v svetu proletarska knjiga že zdavnaj osvojila delavske sloje, si moramo mi šele zdaj delati pot. V vsej romantiki, ki se včasih pojavlja v naših meščanskih knjigah, je ta predvsem posvečena duhovni rasti našega delavstva in našega kmeta, a prav tako tudi naši inteligenci. Je to delo, ki lahko duhovno obogati slehernega in ni posebej samo za eno skupino. Vsekakor je pa tu prvikat (poleg Cankarjeve družbe) namenjeno vse delo našemu delavstvu, njegovi duševni rasti. Pri nas je bila knjiga do predzad-

njega luksuz, ki si jo je le malokdo privoščil, danes postaja potreba, duševna potreba vseh tistih, ki čutijo, da je vendarle samo v splošni in globoki izobrazbi mogoč dvig človeštva. Predvsem je tega treba našemu delavstvu in našemu kmetu. A prav tako našemu uradništvu, ki je po večini prav proletarsko, dasi se še dozdej ni zavedlo svojega položaja.

Ker zaenkrat vse še ne more zrasti na naših domačih tleh, moramo pač prevajati. A zdi se mi tudi, da prevajanje tuje literature ni več samo pomanjkanje domačih del, temveč povsem nekaj drugega: To postaja tisto, kar vsaka druga propaganda ali agitacija ne bi mogla doseči: knjiga postaja delavski evangelij, novo razodetje, razodetje, da je pri nas tako kakor drugod, da nas naposled ženejo iste sile, da gremo za istimi cilji kot po svetu. Tu je knjiga zgubila svoj slabši pomen: biti samo zabavno čtivo, za počitek namenjeno, tu je knjiga postala vez sveta. In če prevajamo, delamo to, da se ta vez utrjuje. Danes je treba vezi svetu bolj kot kdaj prej, ker samo tako je mogoče, da se človeštvo zave skupnosti, da se zave svojih skupnih teženj. Povedati si je treba, da oni na severu tako misli kot ti, prav tako oni na jugu, da vsi na istem bolehamo, da vsi isto želimo in hočemo. Tako razumem našo prevodno knjigo in posebej našo proletarsko knjigo. Seve je zdaj vse to še majhno, a je prav na nas, da razširimo, da dvignemo. Treba je ljubezni in požrtvovalnosti z obeh strani.

In tako pojmem tudi knjigo »Prokletstvo«. Mogoče so še boljše knjige v proletarski literaturi; so, toda, mi smo uklenjeni v okove in ne moremo vsega dati. Tudi finansično ne. Romani po tristo strani bi bili prav tako prijetno berilo in prav tako važno, vendar jih moramo zaenkrat opustiti, dokler ne bodo prilike tudi za taka dela.

A je tudi roman »Prokletstvo« med tistimi deli, ki jih mora naša literatura prisvojiti. Take knjige niso več last enega samega naroda, postati morajo last sveta, da se po njih spoznavajo vsi tisti rodovi, ki čakajo vstajenja. Zato je treba samo vztrajnega dela. Naši ljudje morajo prisvojiti taka dela. Tako mora vsakdo pojmovati takšno knjigo. Založba pač mora imeti vedno skrb, da izbira najboljše. In po vsem dosedanem delu, ima dovolj skrb za to in tudi izbira, kar čuti, da mora biti tudi naše. Nekoč postaja slovenski pistolj, kakor so sploh pri nas severnjaki zelo priljubljeni, kar kažejo mnoga dela v prevodih. Mislim, da je to dober znak, ker so ti narodi sveži in zdravi. Mi imamo sicer v sebi dovolj zdravja, vendar moramo paziti nanj.

Zdi se mi, da podrobne kritike k temu delu ni potreba. Našla bo brez dvoma pot do slovenskega občinstva, ki ima dober okus in čut za lepoto knjig. Knjigo je prevedel Mirko Javornik, ki kaže v oblikovanju prevodov veliko moč in jih tako rekoč niti več ne prevaja, temveč soustvarja, kar je brez dvoma nad vse pohvalno.

M. M.

Dr. Janko Pretnar: Dictionnaire français-slovène (Francosko-slovenski slovar), II. izdaja. Založila Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana 1932. 608 strani. — Nove politične zveze, spontana reakcija proti vsiljevanju germanske kulture in v zvezi s tem sprememba učnega načrta zlasti v srednjih šolah: vse to je povzročilo, da se je po vojni učenje francoskega jezika v naših krajih razmahnilo z neobičajno silo. Pojavila se je seveda nemudoma zahteva po primernih učnih pripomočkih. Zlasti smo potrebovali dobrega slovarja. Dr. Pretnar, ki se je lotil tega težavnega dela, je moral načeti ledino. Vendar je s pomočjo Francoskega instituta v Ljubljani l. 1924. postavil v svet svoj »Francosko-slovenski slovar«, kateremu je leta 1925 v založbi Jugoslovanske knjigarne in s pomočjo francoske vlade sledil Kotnikov »Slovensko-francoski slovar«. Kdor se je pečal s francoščino, je tako mogel razpolagati z dvema za naše razmere odličnima pomagaloma. Da je občinstvo pridno segalo po Pretnarju, dokazuje dejstvo, da je pred kratkim zagledala beli dan že druga izdaja tega slovarja.

Ta pojav na področju naše leksikografije velja zabeležiti in to tem bolj, ker dela čast ne samo prireditelju, temveč v polni meri tudi založnici in tiskarni. Format v platno vezanega Pretnarjevega slovarja je izredno priročen, papir pa je dovolj tenak, da knjiga kljub visokemu številu strani ne presega srednje debeline. Besedni zaklad je v primeri s prvo izdajo temeljito izpopolnjen, tako da bo vsakomur pri obdelovanju poljubnega francoskega teksta pripomoček neprecenljive vrednosti. Zlasti seveda to velja za učečo se mladino in za samouke, ki jim bo Pretnarjev slovar zvest drug in svetovalec.

Slovar je zgrajen izredno racionalno ter je zato pregleden, zgoščen, jedrnat. Tej njegovi arhitektonski vrlini je tiskarna znala podeliti kar najprimernejšo obliko. Francoske besede so podane v debelem tisku, v oklepaju sledi fonetska transkripcija, ki uporablja v glavnem znake mednarodne fonetske zveze, se pa iz poljubno-praktičnih razlogov izogiblje preveč rigoroznih, le specializom dostopnih znakov. Slovenski pomen francoske besede je natisnjen v normalnem knjižnem tisku — vzgledi, fraze, idiotizmi pa v italiki. Na pomenoslovni strani nudi slovar vse, kar se more zahtevati od knjige, ki so ji stavljene gotove meje. Slovenska sinonimika je tako obilna, da bo dobro služila tudi prevajalcu. Iskanje neznanega izraza je izredno lahko radi prve in zadnje besede, ki je natisnjena na čelu vsake strani. Razveseljivo je dejstvo, da so popravki in dodatki zelo maloštevilni, vseh skupaj jih je le eno in dvajset.

France Vodnik: Borivec z Bogom. Pesmi. 1932. V maju je France Vodnik izdal zbirko svojih pesmi, ki so večinoma izšle že pred leti v raznih slovenskih revijah. Pesmi spadajo v dobo religiozne lirike in so neko-

liko odmaknjene zdanjemu času, a vendar vsebinsko toliko močne, da so to razdobje vzdržale. France Vodnik ni toliko lirik, kot borec za nove vrednote, v čemer se vidno razlikuje od Toneta Vodnika. Slednji je mnogo bolj liričen. Da je zbirka izšla, je bilo potrebno. Tako je nekako zaključena doba, ki je, dejal bi, bila tako viharna in v katero je spadal no celotnem značaju svojega dela tudi France Vodnik.

Ta doba je bila polna iskanja in borb, prepletena tu in tam z neprisiljeno resnično liriko. Vse to je močno vidno v zbirki Franceta Vodnika. Na eni strani je ostala proletarska pesem s Seliškariem, na drugi strani pa lirika docela obrniena v duhovnost. V to stran je šel France Vodnik. In zdi se, da mu ni bilo toliko do čiste lirike, kot do problematike časa in človeka v niem. A kljub temu je v zbirki nekaj pesmi, ki so zpolj liričnega značaja, a ki razodevajo globoko občutnost, so izrazno lahke in res — pesmi. Predvsem: Na beli poti. Jetnik. Ljubavno pismo. Zlasti Na beli poti in Ljubavno pismo sta globoko lirični. — Knjiga sama, ki je izšla okusno opremljena, je vzbudila mnogo pozornosti, in jo toplo priporočamo vsakomur. Za današnji še neurejeni čas imajo pesmi še posebno vrednost. M. K.

Fran Levstik: Zbrano delo IV. Uredil dr. Anton Slodnjak. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. — Ta zvezek vsebuje dramatične opise Levstikove literarne delavnosti, katere namen je bil prikazati mlajšim, kako naj pesnijo in pišejo. Levstik ni bil toliko literat kot spočetnik idej, posegajočih v vse smeri narodovega izživljanja in so zato ti spisi le nekaki šolski zgledi. V zbirki so obdelane kmetske dramatske slike, literarne satire, prevodi nemških dram itd. Povprečnega čitatelja bodo predvsem zanimala kmetiške slike in satire, ki so tako polne pristno naših slovenskih zgodb. Žal ima besedilo precej tiskovnih napak, kar znatno moti. V.

Earl Biggers: Kitajčeva papiga. Prevedel Franc Kremžar. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. — Ta roman priznanega pisca kriminalnih romanov vseka kor zadovolji in tudi razburjenega čitalca pomiri z mojstrsko skonstruirano napetostjo dejanja. Zares knjiga v razvedrilo! S. T.

Pierre l'Ermit: Kako sem ubila svojega otroka. Prevedel Jože Gregorič. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. — Za »Ženo z zaprtimi očmi« (izdala Jugoslovanska strok. zveza) in »Deklico z odprtimi očmi« (Jugoslov. knjigarna) smo dobili tretji l'Ermitov roman. Kot drugod se tudi tu giblje pisatelj v svojem starem krogu in se tudi ta roman s svojo prepričevalno socialno-religiozno tendenco prijetno čita, dasi je razplet dejanja nekam zelo raztegnjen. Prevod je dober. V.

Grimm: Pravljice. — Mirko Kunčič: Ptček z dvema kljunčkoma — oboje izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. — Založnici treba priznati resno skrb za dobro mladinsko čtivo, ki ga tako zelo pogrešamo. Slovenska ljudskošolska mladina premalo čita; v glavnem zato, ker do zadnjega sploh ni imela zanj primernega beriva. Obe knjižici to vrzel v znatni meri izpolnjujeta. — Vendar bi želeli, da bi se tudi pri izbori mladinskih spisov založniki ozirali na vsesplošne zahteve našega časa, da bi bili tudi te povesti in spisi pristno življenjski ne pa kot dozdej vedno iz preromantičnega sveta čarovnic in palčkov. F. Š.

Ludvik Mrzel: Luči ob cesti. Jugoslovanska knjigarna. — Ta prva Mrzelova knjiga obsega menda vse njegove napisane stvari, kar pa ji bolj škodi kot koristi. Črtice, izbrane v tej knjigi nam predstavljajo Mrzela v vsem njegovem bistvu. So to kratki utrinki, ponekod s čudovito spretno roko zajeti in bi v manjšem obsegu in v izboru prijetno mikali. Toda ob neprestanem ponavljanju izrazov občutiš to kot nekaj neprijetnega, celo mučnega. Vse je žalostno, vse nekam brezsmotno, življenje ubito. Ne rečem, da nimajo te stvari v sebi umetniške vrednosti — brez dvoma so to dela, ki bodo ohranila svojo vrednost tudi v bodočnosti —, vendar, čeprav so izraz naše dobe, ki ne more najti izhoda, so slabe, ker ne dajo človeku niti majhnega zanosna in zaleta. Umetnost je res mogoče tudi samo pristen, nepotvorjen izraz življenja, a vendar je prava umetnost le očiščevanje in dviganje življenja, dviganje življenja, ki pada. — V vseh teh črticah pa ne zasledimo nikake epike in težko je naprej soditi za razvoj Mrzela, ki je še mlad, a dovršen v črticah, od koder pa bo moral naposled vendar le iskati poti. Co.

Naročnike,

ki še sploh niso plačali nič naročnine ali pa, ki so jo plačali le nekaj, opozarjamo na opomine, ki so jih prejeli te dni. Prosimo vse, da se gotovo poslužijo priloženih položnic in nam nakažejo naročnino. — Uprava.

Vpišite se v

KREKOVO KNJIŽNICO!

Din 4.—

znaša mesečni prispevek
za broširane knjige in

Din 6.50

za vezane. Za ta denar
dobite

tri lepe knjige

na leto, ki bodo obsegale preko 700 strani.

Po pojasnila pišite na

KREKOVO KNJIŽNICO,

Ljubljana, Delavska zbornica

